

Mater).

SUMMARY

Kolyshkina Alla, Kolyshkin Oleksand. Study of the levels of primary school pupils' environmental competence formation.

The article describes organization and conducting of the ascertaining experiment on determining the levels of primary school pupils' environmental competence formation. The methods that were the basis of the experimental work were substantiated: observation of pupils' activities during classes; surveying pupils to identify interests in the nature of their native land; conversations. The components (cognitive, emotional-value, activity) and criteria for primary school pupils' environmental competence formation (cognitive (knowledge, abilities and skills in combination with interests, i.e. the level of readiness and desire to receive, search and rethink information about the objects of the surrounding reality); emotional-valuable (the pupils' desire to prove themselves as competent persons in the preservation of natural objects); activity (level of readiness for practical interaction with natural objects) are determined and the levels of environmental competence (high, medium, low) are substantiated. With the help of analysis of the results of the ascertaining experiment, the following problems were revealed: the predominant use of verbal, reproductive teaching methods, which are ineffective in forming a valuable attitude towards nature, nature conservation motivation and related activities, nature conservation skills and responsibility for its condition; partial implementation by teachers of the opportunities of extracurricular activities for the formation of pupils' environmental competence; lack of information related to the nature of the native land in the content of basic educational disciplines, which complicates practical application of the environmentally responsible actions. It has been determined that extracurricular work, namely functioning of the natural and local history circle "Nature Explorers of Sumy region", is an effective form of organizing environmental educational activities of primary school pupils. Extracurricular work is characterized by a wealth and variety of forms and methods: verbal (narration, explanation, conversation), visual (demonstration, observation), practical (practical work, game exercises, educational exercises); by venue: classroom, assembly hall, "in nature". Prospects for further research require detailed substantiation and experimental testing of forms and methods of forming primary school pupils' environmental competence.

Key words: competence approach, environmental competence, local history, primary school pupils, ascertaining experiment, research methods, extracurricular work, natural and local history circle.

УДК 373.2.091.33:316.663.5

Світлана Кондратюк

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-3850-6731

DOI 10.24139/2312-5993/2023.02/263-275

РОЛЬ СЮЖЕТНО-ВІДОБРАЖУВАНОЇ ГРИ У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

У статті визначено сутність поняття «гра». Встановлено, що гра – це своєрідна діяльність, яка допомагає дитині активно відображати оточуюче її життя. На основі теоретико-методичного аналізу досліджуваної проблеми

визначено послідовність формування у дітей раннього віку предметних способів відображення навколишнього середовища. Також охарактеризовано етапи комплексного керівництва сюжетно-відображуваною грою для дітей раннього віку: ознайомлення дітей з навколишнім в активній діяльності; збагачення ігрового досвіду молодших дошкільників; формування у дітей ігрових дій з уявними предметами.

Перспективою подальшої розвідки передбачено вивчення закордонного досвіду застосування сюжетно-відображуваної гри у роботі з дітьми раннього віку.

Ключові слова: діти раннього віку, психофізичний розвиток, гра, сюжетно-відображувана гра.

Постановка проблеми. Дошкільний вік характеризується інтенсивним психофізичним розвитком дитини, провідною діяльністю якої є гра. Психологи визначають провідною діяльністю таку, яка надає в даний віковий період особливий вплив на розвиток особистості. На цьому етапі формуються передумови для подальшого розвитку організму дитини. Психофізіологічні особливості раннього дитинства визначають завдання і засоби виховання дітей, де головна роль належить грі, як активній формі пізнання навколишньої дійсності. Одночасно вона найбільш природний і продуктивний спосіб навчання маленьких дітей, оскільки засвоєння різних знань і умінь здійснюється в привабливій і мотивованій для них діяльності. У ній створюються найбільш сприятливі умови розвитку наочно-образного мислення, закладаються основи творчості та передумови становлення сюжетно-рольової гри.

Для дітей молодшого дошкільного віку провідною є предметна діяльність, у ході якої вона осягає суспільну функцію предметів, засвоює значення людської діяльності. Гра дозволяє дитині розширити межі своїх практичних можливостей, відтворюючи дії дорослих в умовному плані. Особливість таких ігор полягає в тому, що в них багаторазово відтворюється процесуальна сторона діяльності дорослих, а результат є уявним. Тому сучасна дошкільна педагогіка зосереджена на питанні впровадження в освітню практику закладів дошкільної освіти нових ігрових технологій.

У ранньому дитинстві відбувається первинна соціалізація дитини. Відомо, що сюжетно-відображувана гра в класифікації ігрової діяльності вважається найбільш складною, але і найбільш значущою для особистісного розвитку дітей при входженні їх у світ соціальних відносин з оточуючими їх людьми, природою. Найбільш інтенсивно і ефективно все це відбувається в сюжетно-рольовій грі (Бугайова, 2018; Выготский, 1982).

Сюжетно-відображуваний етап гри дітей другого і третього року життя створює можливість для переходу до сюжетно-рольової гри.

Аналіз актуальних досліджень. Елементи сучасних сюжетно-відображуваних ігор були започатковані відомими педагогами та психологами дошкільної педагогіки А. Усовою, Д. Менджеріцкою, А. Бондаренко, А. Матусик та ін. Ними були детально розглянуті педагогічні та психологічні основи ігрової діяльності. У зв'язку з цим особливого значення набуває вивчення становлення ігрової діяльності, яке відбувається в ранньому віці. Науковці визнавали необхідність керівництва вихователем сюжетно-відображуваними іграми.

Серед авторів вітчизняних досліджень ігрової діяльності варто зазначити Л. Артемову, З. Борисову, В. Бутенко, Н. Гавриш, С. Русову, Н. Михайленко, Т. Доронову та ін. У їхніх розвідках представлена наступна позиція: гри необхідно вчити, сама по собі гра і дитина в гри без керування розвиватися не будуть.

Мета статті. Визначити та розглянути сутність сюжетно-відображуваної гри для молодших дошкільників. Дослідити етапність процесу ігрової діяльності у групах молодшого дошкільного віку. Розкрити роль сюжетно-відображуваної гри у розвитку дітей раннього віку.

Методи дослідження. У ході дослідження зазначеної проблеми ми використовували наступні методи: аналіз джерельної бази, з'ясування психофізичних можливостей дітей раннього віку; визначення і обґрунтування сутності та етапності сюжетно-відображуваної гри у дітей раннього віку, спостереження, вивчення практичного педагогічного досвіду роботи вихователів у групах раннього віку, виокремлення основних методичних підходів.

Виклад основного матеріалу. Раннє дитинство охоплює вік від одного до трьох років життя. У цей період виникають не лише нові фізичні можливості, але й інтенсивно розвиваються психічні функції. Мислення характеризується як наочно-діяльне, яке ґрунтується на сприйнятті і діях, які дитина виконує самостійно. Важливо знати, що мислення у дітей раннього віку першочергово з'являється у практичній діяльності і із практичної діяльності. Головною в цей період є предметно-маніпулятивна діяльність. Користуючись предметами, у тому числі й іграшками, молодший дошкільник зосереджується на самих діях з ними. Наприкінці раннього віку у своїх початкових формах вже проявляється гра з сюжетом. Таким чином, третій рік життя – це час розквіту ігрової діяльності дитини. У цей період удосконалюються

всі досягнення другого року, значно посилюється мотиваційна сторона гри. Удосконалюється склад і структура ігрових дій. Особливо помітно збільшується їх варіативність. Дитина здатна тривалий час грати самостійно і захоплено, пріоритетним при цьому є гра з сюжетними іграшками. У постійній участі дорослого не має потреби: зазвичай іграшки самі починають спонукати дитину до гри.

Дослідники ігрової діяльності дітей раннього віку визначають гру як своєрідну діяльність, за допомогою якої дитина активно відображає оточуюче її життя, і перш за все, дії дорослих людей з предметами, їх праця, розмови і відносини між собою. Гру також вбачають засобом ознайомлення дітей з навколишнім життям. Діти спостерігають за дорослими, а потім відтворюють побачене в своїх ігрових діях. У грі уточнюються і осмислюються уявлення дитини, вона більш глибоко пізнає дійсність. Таким чином, гра є засобом освоєння дитиною ряду практичних навичок, засобом формування позитивних рис характеру. В іграх дітей яскраво проявляються почуття людей, діяльність яких дитина відображає в своїй грі: турбота лікаря, голублення матері, відповідальність машиніста, радість актора. Крім того, гра є творчою діяльністю. У ній дитина не пасивно чи бездумно повторює те, що бачить навколо, а відтворює життя по-своєму, дещо змінює, вигадує, уявляє або пропускає.

Аналітичний розгляд психолого-педагогічних досліджень дає можливість стверджувати, що саме гра сприяє утворенню важливих процесів пізнавальної сфери – сприйняття, мислення, пам'яті, мови, уяви, зокрема:

- поєднання наочно-дійового, наочно-образного та логічного мислення, що можливе лише на певному етапі розвитку ігрової діяльності, призводить до їх поєднання у цілісну, більш досконалу форму мислення – наочно-інтуїтивну, яка об'єднує в собі найважливіші якості кожної з них. Завдяки такому синтезу у дітей дошкільного віку відбувається розуміння складних, фундаментальних зв'язків і залежностей як фізичного світу речей, так і оточуючого їх світу. У грі дитина оперує не конкретними предметами, а їх образами та уявленнями, встановлює прості причинно-наслідкові зв'язки між подіями та явищами;

- процес гри неможливий без участі в ній процесу пам'яті, оскільки запам'ятовування зумовлює швидке накопичення індивідуального досвіду;

– ігровий процес неможливий без присутності мови, її жвавості, словника, розгорнутості. Гра збагачує словниковий запас дитини в процесі спілкування з дорослими та однолітками. Ігрова ситуація потребує від кожної дитини вмінь комунікувати, що позитивно позначається у вирішенні конфліктних ситуацій, які виникають у міжособистісних стосунках з однолітками;

– ігрова діяльність допомагає створювати нові образи і діяти з ними у внутрішньому уявленні, розвивати фантазію, переносячи одні функції предмета на інші (Піроженко, 2016; Дячук, 2016; Луцан, 2005).

Щодо сутності ігрової діяльності дітей третього року життя, то для неї притаманне багаторазове повторювання одних і тих же дій, наприклад: годувати та колисати ляльку або катати її в колясці, будувати паркани, будиночки. Особливості ігор дітей раннього віку вказують на певну своєрідність психіки цієї вікової категорії, сприйняття і уявлення яких дуже поверхневі і нерозчленовані. Діти ще не вміють визначати сутність речей, навіть тих, які їм добре знайомі. Дитина виділяє, відображає лише те, що вона добре знає, що їй цікаво, причому ті частини предмета, які її приваблюють, захоплюють. Зазвичай привабливим є те, що яскраве, барвисте, нове, те, що рухається, голосно звучить або ті предмети, з якими діють оточуючі дитину люди.

Розвиток самої гри є певним переходом дитини до більш глибокого, зв'язного і осмисленого відтворення життя людей. І чим активніше молодший дошкільник бере участь у цьому житті, тим більше дізнається про нього, тим різноманітніше, правдивіше, змістовніше стають його ігри (Бутенко, 2018).

У ході ігор діти раннього віку відтворюють те, що зберіглося у них в уявленні про окремі речі, але вони ще не можуть об'єднати їх в єдину картину світу. В іграх молодшого дошкільника яскраво виступає нестійкість уваги, підвищена емоційна збудливість, у той час коли здатність до вольових зусиль ще дуже слабка, тому вони швидко і легко змінюють напрямок своєї гри. Будь-яке почуте слово, погляд у бік сусіда, який грає з іншою іграшкою, спонукає дитину змінити свою гру. Тут виступає особливо яскраво значна роль наслідування, характерна для дітей раннього віку. Тому гра може бути успішно використана вихователем для вправ дитини у вольовому зусиллі. Таким чином, граючи в льотчика або лікаря, продавця або водія, дитина мимоволі обмежує, стримує себе взятою роллю і таким шляхом вправляється у вольовій витримці (Бугайова, 2018).

Особливості розвитку психіки дитини підказують керівництво дитячими іграми, яке забезпечує найкращі умови для розвитку маленьких дітей. Трирічна дитина часто ще не вміє грати: вона не народжується з умінням грати, вихователь повинен її навчити цій діяльності. Якщо в старшій групі педагог зазвичай тільки стежить за грою дітей, відповідає на питання і уточнює їх знання, то в молодшій групі роль вихователя значно активніша. Потрібно організувати діяльність дитини: підказати їй тему гри або включити в спільну гру з ким-небудь з дітей і взяти на себе якусь роль. Ігри під керівництвом вихователя мають значну дидактичну цінність: знання дітей стають більш чіткими, осмисленими і зв'язними і поступово складаються в відому систему. Активно діючи в різних ролях (в ролі водія, будівельника, матері), діти закріплюють цінні звички і почуття, такі як ввічливе звернення один до одного, турботу про товариша, акуратність у поводженні з предметами побуту, ін. Вони вчаться діяти послідовно і організовано. Це розвиває у них вольові розумові дії для формування основних рис, що складають риси характеру (Доронова, 2006).

Сучасні дослідження вчених показують, що гра невеликими групами по три-чотири дитини створює оптимальні умови для швидкого розумового і морального виховання дітей раннього віку, зокрема для розвитку їх світогляду, мислення, мови. На третьому році життя дитини гра носить процесуальний характер, головне в ній, як уже зазначалося, дії. Вони вдосконалюються з ігровими предметами, наближеними до реальності. Поступово з'являються дії з предметами-замінниками, формуються передумови сюжетно-рольової гри, розвивається вміння грати поруч, а потім і разом з однолітками (Виготський, 1982; Дяченко, 2011; Гніта, 2008).

У період раннього розвитку дитина намагається вирішити завдання, не виокремлюючи в ній певні складові, вона сприймає ситуацію як цілісну картину, всі деталі якої мають для неї однакове значення. Тому допомога дорослого має бути спрямована, перш за все, на аналіз і розподіл деталей, з яких потім молодший дошкільник виокремить головні і другорядні. Таким чином, спілкування з дорослим, спільна предметна діяльність дають змогу суттєво пришвидшити і оптимізувати пізнавальний розвиток дітей.

У віці трьох років дитина поступово виходить за межі сімейного кола. Дорослий стає для дитини не тільки членом сім'ї, а й носієм певної суспільної функції. Бажання дитини виконувати таку ж функцію

призводить до протиріччя з її реальними можливостями. Це протиріччя вирішується через розвиток гри, яка стає провідним видом діяльності в ранньому дошкільному віці (Дяченко, 2011). Головною особливістю гри є її умовність: виконання одних дій з одними предметами передбачає їх віднесеність до інших дій з іншими предметами. Основним змістом гри дітей раннього віку є дії з іграшками і предметами-замінниками. Тривалість гри невелика. Молодші дошкільнята обмежуються грою з однією-двома ролями і простими, нерозгорнутими сюжетами. Ігри з правилами в цьому віці тільки починають формуватися.

Результати спеціальних досліджень вчених багатьох країн свідчать про те, що недостатність ігор в дитинстві в майбутньому завдає невинної шкоди розвитку дитини і негативно позначається на її готовності до навчання у школи. Існує велика кількість дитячих ігор, і вчені їх класифікують по-різному. Але всі одностайні в тому, що найбільшим розвиваючим ефектом володіють сюжетні ігри. Завдяки тому, що у грі все умовно, дитина може подолати ворожість, страх, отримавши натомість внутрішній емоційний комфорт. А навчившись керувати собою через уявну ситуацію-придбати здатність до реалізації власних намірів в реальному житті. Тому фахівці вважають, що саме сюжетна гра володіє певним психотерапевтичним ефектом (Піроженко, 2016).

До трьох років значно розширюється репертуар ігрових сюжетів. Життєвий досвід дитини і допомога дорослого дають їй матеріал для нових ігор. Молодші дошкільники починають лікувати ляльок, грають в магазин, перукарню та ін. (Дячук, 2016; Токарев, 2012). Протягом раннього дошкільного періоду відбувається поступова підготовка дитини до прийняття на себе ролі. Спочатку, наслідуючи дії дорослого, вона не усвідомлює себе як грає якусь роль, не називає себе або ляльку ім'ям персонажа, хоча реально діє, як мама, лікар або перукар. Така гра отримала назву «роль в дії». На початку третього року життя молодші дошкільники, виконуючи ту чи іншу ігрову дію, починають позначати її як своє власне, наприклад: «Віка суп варить». До кінця раннього віку формуються основні передумови для переходу до рольової гри – провідної діяльності в дошкільному віці.

Найважливішим досягненням раннього віку є бурхливе зростання уяви, для якого гра служить найбільш сприятливим ґрунтом. На третьому році життя, і особливо в другій його половині, дитина починає активно і самостійно користуватися предметами-замінниками. Поява символічних

заміщень розширює можливості гри, дає простір фантазії, звільняє дитину від тиску наочної ситуації. Гра набуває творчого характеру (Програма виховання і навчання в дитячому садку, 2011).

Зауважимо, що саме в іграх діти відображають різні сторони навколишньої дійсності. У сюжетно-відображувальній грі молодші дошкільники освоюють призначення і властивості предметів: з тарілки годують ляльку, машину катають або в ній перевозять вантажі і т. п. Хоча дослідники констатують, що вихователі не завжди враховують цей мотив, що спонукає дітей до гри, і нерідко, випереджаючи їх розвиток, навчають відображати в іграх трудові дії дорослих, наприклад, лікар ставить термометр, прослуховує хворого і т. д. У період раннього віку головним завданням педагогів є допомога дітям освоювати в іграх призначення і властивості предметів.

Дослідники сюжетно-відображувальної гри дітей доводять, що у цій діяльності формуються предметні способи вирішення ігрових завдань, які включають: ігрові дії з іграшками, з предметами-замісниками, з уявними предметами, іноді ігрові дії діти називають, не виконуючи їх (Гніта, 2008; Федорова, 2015). Так М. Федорова вбачає, що розвиток відображувальної гри буде ефективним, якщо заклад дошкільної освіти тісно взаємодіє з сім'ями вихованців і висувуються єдині вимоги до виховання і навчання дитини. Також вчена виокремлює такі педагогічні умови розвитку відображувальної гри у дітей раннього віку, яких необхідно дотримуватись в сім'ї і ЗДО: розвиток інтересу до іграшок; створення предметно-ігрового середовища в групі ЗДО і сім'ї; розвиток у дітей предметних та ігрових дій; знайомство з функціональним використанням різних предметів і предметів – замінників; забезпечення емоційного і мовленнєвого супроводу відображувальної гри; розвиток сюжетно-відображувальної гри наприкінці раннього віку (Федорова, 2022).

Теоретико-методичний аналіз досліджуваної проблеми дозволив визначити послідовність формування у дітей предметних способів відображення навколишнього. З'ясувалося, що, спочатку діти раннього віку освоюють ігрові дії з іграшками. Вони привчаються використовувати іграшки за призначенням, наприклад, машиною не стукають по столу, а катають її по підлозі. У цей період вони із задоволенням тривалий час повторюють одні й ті ж ігрові дії: довго годують ляльку, ретельно «миють» посуд, наслідуючи в грі дії дорослих. Згодом дитина узагальнює ігрову дію з іграшкою. Зовні це

проявляється в швидкому, згорнутому виконанні цієї дії. Період узагальнення ігрової дії з іграшкою педагогу потрібно не пропустити, для ускладнення способу вирішення ігрового завдання, запропонувавши молодшому дошкільнику предмет-замінник.

Дослідники відзначають, що вихователі часто пропускають період узагальнення ігрової дії, наприклад, помітивши, що дівчинка не так довго, як раніше годувала ляльку, вихователь радить: «погодуй її ще, вона не наїлася». Тим самим націлює дитину на виконання вже засвоєної нею розгорнутої ігрової дії з іграшкою, тоді як треба було запропонувати предмет-замінник, наприклад, взяти кульку від пірамідки і сказати: «Твоя лялька вже поїла? Пригости її ось цим червоним яблуком». Наведений приклад свідчить про те, що в практиці гра спочатку розвивається сприятливо, тобто у дітей своєчасно з'являються узагальнені ігрові дії з іграшками, але надалі не спостерігається поступального їх розвитку. Замість того, щоб починати формування ігрових дій з предметами-замінниками, дітей знову повертають до вже засвоєного способу — розгорнутим ігровим діям з іграшками. Таким чином можемо стверджувати, що гра розвиває у дітей потребу формувати ігрові дії з предметами-замінниками. Освоївши ігрові дії з предметами-замінниками, діти самостійно використовують їх в іграх, тому їм потрібно запропонувати різноманітний узагальнений ігровий матеріал: обрізки поролону, хутра, шкіри. В якості замісників діти раннього віку можуть використовувати будівельний матеріал, дидактичні іграшки, фізкультурне обладнання, меблі, що знаходиться в групі (Артемова, 2005; Гавриш, 2012).

Педагоги-практики зазначають, що рівень розвитку сюжетно-відображуваної гри у кожної дитини різний: у одних – високий, у інших – середній або низький. Щоб правильно, з урахуванням індивідуальних особливостей, керувати розвитком гри кожної дитини, вихователю потрібно навчитися спостерігати за граючими і аналізувати їх гри. Аналіз допомагає правильно визначити завдання керівництва. Спостерігаючи за граючими, педагог обов'язково підтримує і заохочує будь-які прояви самостійності в постановці ігрових завдань і у виборі предметних способів їх вирішення.

Наступним етапом є початок освоєння ігрових дій з уявними предметами, а саме: розгорнуті ігрові дії з іграшками: узагальнені ігрові дії з іграшками; ігрові дії з предметами-замінниками; ігрові дії з уявними предметами. Завданням вихователя групи раннього віку в

цей період є формування у дітей предметних способів вирішення ігрових завдань: ігрові дії з іграшками, предметами-замінниками, з уявними предметами. Це початок формування у дітей самостійності в грі, яку забезпечують саме сюжетно-відображувані ігри, які покликані розвивати у дітей бажання самостійно ставити різноманітні ігрові завдання і вибирати будь-які предметні способи їх вирішення. Сюжетно-відображувана гра носить індивідуальний характер: кожна дитина ставить ігрову задачу для себе і сама ж її вирішує. Згодом у дітей раннього віку з'являється інтерес до ігор однолітків, його варто підтримувати. У цей період головним завданням педагога стає комплексне керівництво сюжетно-відображуваною грою, яке складається в таких етапів:

- ознайомлення дітей з навколишнім в активній діяльності. При ознайомленні потрібно звернути увагу дітей на предмети, їх властивості і призначення. Розглядаючи предмети, дітям пояснюють, для чого вони потрібні, обстежують їх, називають колір, порівнюють з іншими і т. п. Методика ознайомлення з навколишнім обов'язково передбачає включення дітей в активну діяльність під час спостереження. Навіть в ранньому віці дошкільники не повинні бути, пасивними спостерігачами, їм пропонується виконувати посильні дії;

- збагачення ігрового досвіду дітей. Щоб його накопичити вихователь, по-перше, вчить дошкільників переносити свої враження про навколишнє в гру, тобто ставити різноманітні ігрові завдання; по-друге, формує у них предметні способи вирішення поставлених ігрових завдань. При відсутності у дітей навиків грати з іграшками, вихователь навчає їх у спільній грі дорослого з дитиною або організовує спеціальні ігри-заняття, такі як «купання ляльки», «годування ляльки» та інші. Поступово життєвий і ігровий досвід дітей збагачується, тому і різноманітніше стають ігрові дії з іграшками. Такі ігри розвивають у дітей мислення, уяву, мову;

- формування у дітей ігрових дій з уявними предметами. Такі вміння формуються не тільки в грі, а й при розгляданні картинок. Вихователь може запропонувати дитині «зірвати» намальоване яблуко і підносить уявне яблуко до рота. Деякі діти відразу повторюють показану дію і теж починають «зривати» уявні яблука, вихователь їх заохочує. Дітям, які не включилися в гру, вихователь пропонує «пригощайся цими яблуками». Отже, збагачуючи ігровий досвід дітей, вихователь вчить їх переносити знання про навколишнє в гру і формує предметний спосіб

вирішення ігрових завдань, що включає ігрові дії з іграшками, предметами-замінниками, уявними предметами.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Зважаючи на зазначене вище, можемо стверджувати, що сюжетно-відображувана гра робить особливий внесок у розвиток дитини раннього віку. Ближче до третього року життя відбувається становлення основних компонентів сюжетно-відображуваної гри. У дітей з'являється інтерес до дій в уявній ситуації; зростає кількість і різноманітність дій з предметами, ігрові дії стають більш самостійними, стійкими, усвідомленими і узагальненими. Ускладнюється структура ігрової діяльності: ігрові дії зв'язуються в ланцюжки; діти починають використовувати предмети-замінники.

На третьому році зростає самостійність дитини в грі, дії її стають більш варіативними і різноманітними, розширюється наповнюваність ігрових сюжетів, в них починає відображатися логічна послідовність подій. Ігрові заміщення стають більш усвідомленими, гра набуває творчого характеру. В кінці раннього віку з'являються елементи рольової поведінки.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективним напрямом подальших наукових пошуків вбачаємо вивчення закордонного досвіду застосування сюжетно-відображуваної гри у роботі з дітьми раннього віку.

ЛІТЕРАТУРА

- Артемова, Л. (2005) Моделі структур дидактичної гри та ігрових стосунків. *Дошкільне виховання*, 4, 6-7 (Artemova, L. (2005). Models of didactic game structures and game relationships. *Preschool Education*, 4, 6-7).
- Борисова, З. (2005) Проблема гри в педагогічній теорії. До 100-річчя від дня народження Рози Жуковської. *Дошкільне виховання*, 12, 6-7 (Borisova, Z. (2005). The problem of play in pedagogical theory. In honor of the 100th anniversary of Rosa Zhukovska. *Preschool Education*, 12, 6-7).
- Бугайова, І. (2018) Провідна діяльність дітей раннього віку. Особливості організації гри [для дошкільників 2-4 років]. *Психолог довкілля*, 4, 17-20 (Buhaiova, I. (2018). Leading activity of early childhood children. Features of game organization [for children aged 2-4]. *Preschool Psychology*, 4, 17-20).
- Бутенко, В. Г. (2018) Підготовка майбутніх вихователів до формування здоров'язберезувальної компетентності дошкільників засобами ігрової діяльності (дис. ... канд. пед наук: 13.00.04). Суми (Butenko, V.G. (2018). *Preparation of future educators for the development of preschoolers' health-preserving competence through play activities* (Ph.D. thesis: 13.00.04). Sumy).
- Выготский, Л. С. (1982) Проблема воли и ее развития в детском возрасте. *Собр. соч. в 6-ти т.т.* (с. 454-565). Т. 2. М.: Педагогика (Vygotsky, L.S. (1982). The

- problem of will and its development in childhood. *Collected Works in 6 volumes*. (pp. 454-565). Vol. 2. Moscow: Pedagogika).
- Гавриш, Н., Безсонова, О. (2012) *Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей*. Методичні рекомендації щодо використання коректурних таблиць. К.: Видавничий Дім «Слово» (Gavrysh, N., Bezonova, O. (2012). *Kaleidoscope of informational and creative play of children*. Methodical recommendations for the use of correction tables. Kyiv: Publishing House "Slovo").
- Гніта, О.В., Макаренко І. В., Федорович Л.А. (2008). *Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей раннього дошкільного віку*: Навчально-методичний посібник. Кременчук (Hnita, O.V., Makarenko, I.V., Fedorovich, L.A. (2008). *Psychological-pedagogical diagnostics of the development of early preschool children*: Educational-methodical manual / L.A. Fedorovich (Ed.). Kremenchuk).
- Доронова, Т. Н. (2006) *Грають дорослі і діти: з досвіду роботи дошкільних освітніх установ*. К. (Doronova, T.N. (2006). *Adults and children play: from the experience of preschool educational institutions*. Kyiv).
- Дяченко, А. (2011) Вправні пальчики: дидактично-розвивальна гра для дітей середньої і старшої груп. *Дошкільне виховання*, 4, 36-37 (Dyachenko, A. (2011). Skillful Fingers: Didactic-developmental game for middle and senior groups of children. *Preschool Education*, 4, 36-37).
- Дячук, П.В. (2016). *Формування самооцінки молодших школярів у навчальній діяльності*: монографія. Умань: [П.П. Жовтий О.О.] (Dyachuk, P.V. (2016). *Formation of self-esteem of younger schoolchildren in educational activities*: monograph. Uman: [P.P. Zhovty O.O.]).
- Луцан, Н.І. (2005). *Теорія і методика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку в мовленнєво ігровій діяльності* (дис. ... докт. пед наук: 13.00.02). Одеса (Lutsan, N.I. (2005). *Theory and methodology of development of coherent speech of preschool children in speech and play activities* (Ph.D. thesis: 13.00.02). Odessa).
- Піроженко, Т.О. та ін. (2016) *Ігрова діяльність дошкільника: молодший дошкільний вік*. Київ: Генеза (Pirozhenko, T.O., et al. (2016). *Play activity of a preschooler: early childhood*. Kyiv: Heneza).
- Програма виховання і навчання в дитячому садку* (2011). М. А. Васильєвої, В. В. Гербової, Т. С. Комарової (ред.). К. (Program of education and upbringing in a kindergarten / M.A. Vasilyeva, V.V. Gerbova, T.S. Komarova (Eds.). K.).
- Токарев, А. А., Альонкіна Ж. Р. (2012). Вплив сюжетно-рольових ігор на розвиток ігрової діяльності у дітей дошкільного віку. *Молодий вчений*, 5, 520-523 (Tokarev, A.A., Alionkina, Zh.R. (2012). Influence of plot-role-playing games on the development of play activity in preschool children. *Young Scientist*, 5, 520-523).
- Федорова, М. А. (2015) Сюжетно-рольова гра як засіб виховання моральних цінностей дошкільника. *Сталий розвиток: проблеми та перспективи*, 164-170 (Fedorova, M. A. (2015). Plot-role-playing game as a means of educating moral values of preschoolers. *Sustainable Development: Problems and Prospects*, 164-170).
- Федорова М.А. (2022) Взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у розвитку відображувальної гри дітей. *Нові технології навчання*, 96, 119-124 (Fedorova, M. A. (2022). The interaction between the preschool educational institution and the family in the development of children's representational play. *New Learning Technologies*, 96, 119-124).

SUMMARY

Kondratiuk Svitlana. The Role of the Plot-Displayed Game in the Development of Young Children.

The article defines the essence of the "game" concept. It was established that the game is a kind of activity which helps the child to actively reflect the life around him or her. Based on the theoretical-methodical analysis of the researched problem, the sequence of objective ways' formation of reflecting the environment in young children is determined. Also, the stages of the plot-displayed game's comprehensive management for young children were characterized: acquainting children with the environment in active activities; enrichment of children's gaming experience; formation of playful actions with imaginary objects.

The method of familiarization with the surrounding world necessarily involves the inclusion of children in active activities during observation, they should not be passive observers, they are asked to perform reasonable actions. If children do not have the skills to play with toys, the educator teaches them in a joint game (an adult with a child) or organizes special games-classes. Gradually, the children's life and play experience is enriched, so the play activities with toys are become more diverse. Such games are developed children's thinking, imagination, language and form playful actions with imaginary objects.

Closer to the third year of life, the formation of the main components of the plot-displayed game takes place. Children start having interested in an imaginary situation actions, the number and variety of actions with objects increases, game actions are become more independent, stable, aware and generalized. The structure of game activity is complicated: game actions are become connecting in chains; children begin to use substitute objects. In the third year, the child's independence in the game is raised, his actions become more varied and diverse, the content of the game plots expands, and the logical sequence of events begins to be reflected in them. Game substitutions are become more conscious, the game is taken on a creative character. At the end of early age, elements of role behaviour are appeared.

The prospect of further exploration includes the study of foreign experience in the use of the plot-displayed games in working with young children.

Key words: young children, psychophysical development, game, the plot-displayed game.

УДК 372.36:371.71

Наталья Скачедуб

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2249-4203

Денис Неровня

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2249-4203

DOI 10.24139/2312-5993/2023.02/275-284

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Виклики XXI століття висувають перед освітянською системою велику кількість нових проблем, серед яких найактуальнішою є проблема збереження здоров'я учнів дошкільного віку, формування та виховання, у них, звички до